

PM – UTREDNING MINDRE HACKSPETT

Inledning

Föreningen Muslimska trossamfundet i Kalmar har beviljats markreservation för ett cirka 10 000 kvadratmeter stort markområde inom del av fastigheten Berga 10:19 med syfte att uppföra en samlingslokal.

Aktuellt planområde utgör ett av de utpekade områden längs Norrlidsvägen som enligt den gällande fördjupad översiktsplan (FÖP) för Norrliden strand och även Kalmar kommuns översiktsplan redovisar som förslag för framtida bebyggelse.

Kommunen har gjort en undersökning och i den bedömt att genomförandet av detaljplanen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan. En strategisk miljöbedömning krävs därför inte. Relevanta miljöaspekter behandlas i planbeskrivningen. Planförslaget överensstämmer med översiktsplanens intentioner som anger att området ska utredas för bebyggelse och att grönstråk ska beaktas.

Kommunen har vid platsbesök påträffat en asp med ett hackspettshål och delvis avbruten topp/gren och upprättade en anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken till Länsstyrelsen i Kalmar län för att få tillstånd att avverka detta träd samt för att få beskära- och schakta intill andra skyddsvärda träd (ekar). Länsstyrelsen konstaterade att mindre hackspett har påträffats i planområdet och det kan inte uteslutas att arten häckar i planområdet eller i aktuell asp och förbjöd åtgärden.

Länsstyrelsen begärde en utredning kring hurvida arten häckar inom planområdet samt en bedömning om hur arten påverkas av detaljplanen kopplat till bestämmelserna i 4 § Artskyddsförordningen.

Syfte

Syftet med utredningen är att söka tecken på häckning av mindre hackspett samt göra en bedömning av planområdets värde för- och eventuell påverkan på arten till följd av exploatering enligt planförslaget.

Metodik

Området besöktes i fält under en morgon/förmiddag den 15 februari. Vid tre tillfällen användes uppspelning med trumningar och sång från mindre hackspett för att locka eventuella revirfåglar till platsen. Hålträd eftersöktes inom hela planområdet.

Områdesbeskrivning

Naturmiljön i området har vid tidigare besök beskrivits av kommunekologen i Kalmar enligt följande:

Planområdet utgörs idag av lövskogsdunge på fuktig och tidigare uppodlad mark och i norra delen finns en del öppna gräsytor. Genom området går några mindre diken som normalt inte är vattenhållande. Skogspartiet består främst av björk, med inslag av främst ek och asp. Det finns mycket sly av bland annat rönn, brakved och häggmispel. Utmed gång- och cykelvägen mot koloniområdet finns ett antal ekar.

Fältskiktet indikerar att det är relativt näringsrik och fuktig mark och det har inte observerats några naturvårdsintressanta växtarter. En del ytor domineras helt av grenrör och det finns även en del kirskål och strandlysing. Andra delar har mer typiska skogsarter som lundgröe, ekorbär, skogsstjärna och liljekonvalj.

Flera olika björnbärsarter förekommer rikligt. Trädgårdsavfall har tippats på flera ställen i skogen och en del odlade växter har etablerat sig. Bland annat finns ett mindre bestånd med parkslide.

Den asp som beskrivits i anmälan om samråd till länsstyrelsen är en vital asp, med en grövre sidogren som knäckts. Aspen faller under definitionen som skyddsvärt träd¹ då den har stam som är grövre än 40 cm i brösthöjd och med en utvecklad hålighet i huvudstammen (grovt hålträdd). Se bild 1 och 2 för foton på trädet.

Ekologi mindre hackspett

Livsmiljö och häckning

Den mindre hackspetten är Sveriges minsta hackspett med en kroppslängd av endast cirka 15 cm. Den är klassad som Nära hotad (NT) enligt rödlistan. I Sverige förekommer den över hela landet upp till trädgränsen i fjällen. Arten uppträder i allmänhet sparsamt men lokalt är den vanligare, t.ex. vid vissa insjöstränder och i större ädellövskogsområden.

Mindre hackspett lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd. Den trivs bäst i täta och lövrika naturskogsbestånd med rik förekomst av murkna stammar, högstubbar och döda grenar på äldre träd. Då arten har en förhållandevis klen näbb krävs döda eller döende lövträd, företrädesvis av mjukare träslag av löv för att den ska kunna hacka ut bohål, ofta på ca 3-8 m höjd. Bohål i barrträd förekommer mycket sällan.

Arten hackar ut nytt bohål inför varje häckningssäsong och ofta flera inom sitt stora revir. Hål hackas inte endast ut i stammen på träd utan kan också hackas ut i döda sidogrenar. Inflygningshålet är i genomsnitt 34 millimeter i diameter och i stor utsträckning cirkelrund. Det är sällsynt att mindre hackspetten uppsöker hål som lämnats av andra hackspettar eller fågelholkar. Boträd är sannolikt sällan en begränsande faktor, istället tycks födotillgången under senvinter och vår vara en begränsande faktor

När en individ har häckat i ett område lever den i detta nästan undantagslöst resten av sitt liv. En hona kan häcka tillsammans med två hanar i olika revir. För att häcka framgångsrikt behöver ett par ca 40 ha äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha. Revirets storlek kan öka med lövskogens uppsplittring. Under vintern vidgas artens födosöksområde till ett större område på flera hundra hektar, men varje individ återvänder ofta till samma natthål kväll efter kväll. Nya natthål kan dock hackas ut under året.

Födosök

Födosök sker framför allt i trädkronorna, ofta på de yttre grenarna. Mindre hackspetten ses mer sällan födosöka på trädstammar och ses nästan aldrig på marken.

Födan utgörs till stor del av vedlevande insekter samt fjärilslarver, bladlöss, myror, flugor och dagsländor. Särskilt under vintern och våren. Den är därför beroende av god tillgång på döda och döende träd.

Under vintern kan födosök ske även i äldre grandominerad skog, troligen för att den ger bättre skydd mot rovdjur och rovfåglar än ren lövskog. Lokalt kan även grov bladvass vara viktig vintertid.

Under vinterhalvåret och våren utgörs födan till stor del av långhorningslarver och andra skalbaggs-larver som tas i och under bark på döda grenar, i murken ved och i torrgrenspetsar.

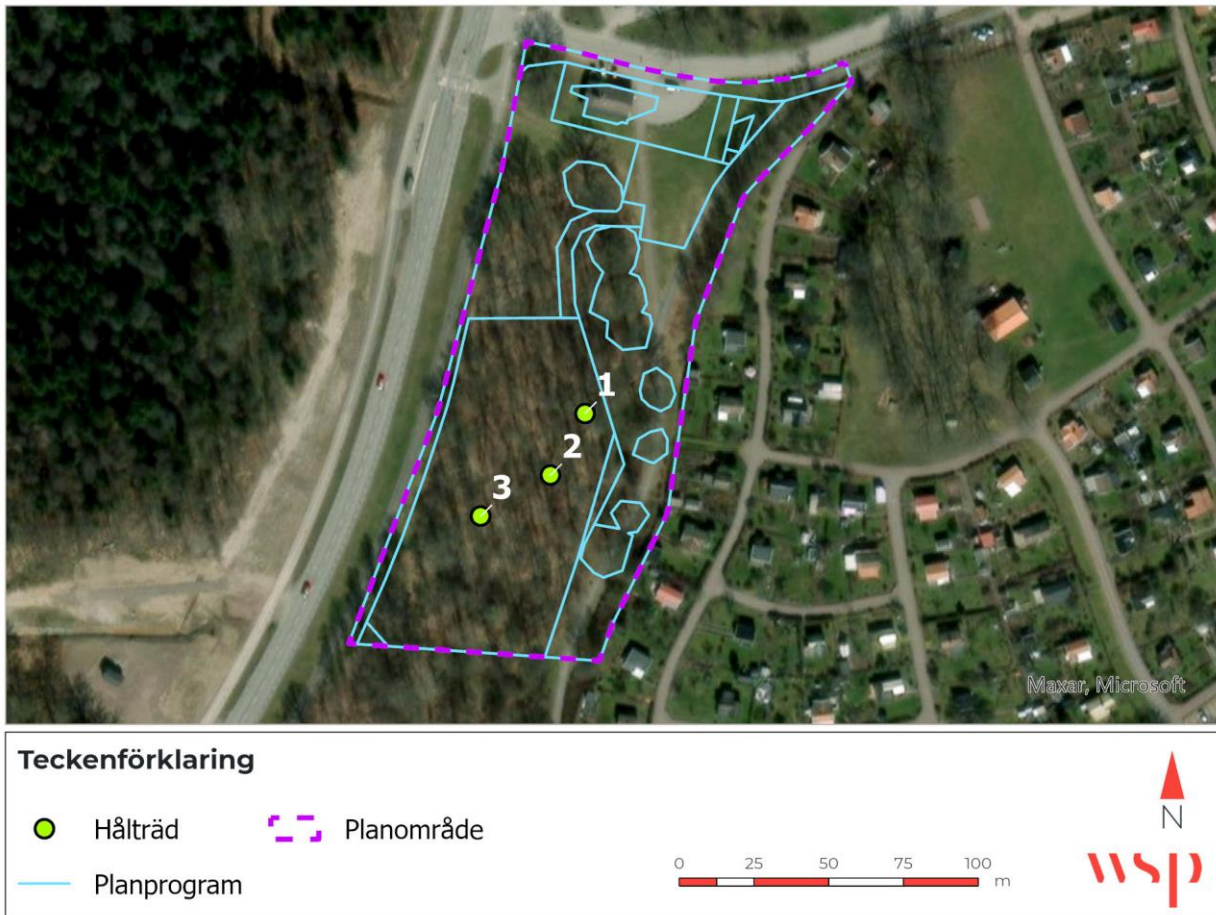
¹ <https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/natur-och-landsbygd/aktiviteter-och-atgarder-i-naturen/atgard-i-naturmiljon.html>

Hot

Mindre hackspett missgynnas av gallring i löv- och blandskogar. Vidare missgynnas arten starkt genom avverkning av äldre lövträd, omföring av lövträdslundar och blandskogsbestånd till barrskog samt genom dränering och avverkning av al- och björkkärr.

Bedömning

Inom planområdet påträffades tre hålträd, samt en högstubbe med hål (figur 1).

Figur 1. Påträffade hålträd vid fältbesöket inom planområdet.

Träd 1 (figur 1) är den asp som omskrivits mellan kommunen och länsstyrelsen (se bild 1-2). Ett hål kunde hittas på trädet, ca 3,5 – 4 m upp på stammen och bedöms vara ca 6 cm i diameter. Storleken på hålet passar bättre för större hackspett och bedöms vara ett äldre hål. Vidare är denna asp att betrakta som vital vilket gör det mindre sannolikt att en mindre hackspett skulle hacka ut hål i detta träd, även om ingången till hålet kan utgöras av ett äldre grenbrott. Mindre hackspett nyttjar nästan alltid döda eller döende träd eller grenar för att kunna hacka ut bohål.

Träd 2 (i figur 1) utgörs av en asp som blåst ned och fastnat i en ek (bild 3-4) och har två större hål i stammen. Båda dessa hål är för stora för mindre hackspett och bedöms vara flera år gamla. Baserat på biotop är det troligen större hackspett, eller möjligen gröngöling som har gjort hålen som dock nu verkar vara upphackade och kanske prederade av annan hackspett.

Bild 1. Aspen från 12 kap 6 §-samrådet.

Bild 2. Hålet sitter ca 3,5 – 4 m upp.

Bild 3. Nedblåst asp med hål i.

Bild 4. Två hål i aspen.

Träd 3 (figur 1) är också en död, stående asp (bild 5-6). Detta hål är mindre än på de andra träden, sitter uppskattningsvis 4 meter upp och är ca 5cm i diameter, vilket även detta mer passar större hackspett. Även detta bohål är äldre. Mindre hackspett brukar sällan häcka i direkt anslutning till större hackspett. Tecken på att större hackspett tidigare har häckat eller regelbundet förekommer i planområdet minskar sannolikheten för häckning av mindre hackspett i området.

Bild 5. Stående död asp med hål

Bild 6. Hackspettshål under avbruten gren.

Ytterligare en död asp hade blivit knäckt av blåst och den del av trädet som stod kvar hade spår på stambasen efter av födosökande spillkråka, eller möjligen större hackspett, se bild 7. Denna aspstubbe stod i anslutning till träd 2. I toppen på stammen fanns hål som bedöms tillhöra större hackspett. Vidare noterades också ett par "smedjor" i dessa träd som större hackspett använder för att kila in kottar och hacka ut frön, vilket stärker bilden av att det framförallt är större hackspett som förekommit inom planområdet.

Det var de ovan beskrivna hål som kunde ses inom planområdet vid fältbesöket 15 februari, även om det är svårt att täcka in samtliga vinklar på samtliga stammar och grova grenar. Trädskiktet i planområdet är generellt förhållandevis ungt med låg andel död ved. Murkna björkstubbar eller alstubbar är trädslag som väldigt ofta nyttjas för bohål, vilket saknas (al) eller förekommer ytterst sparsamt (björkstubbar) inom planområdet.

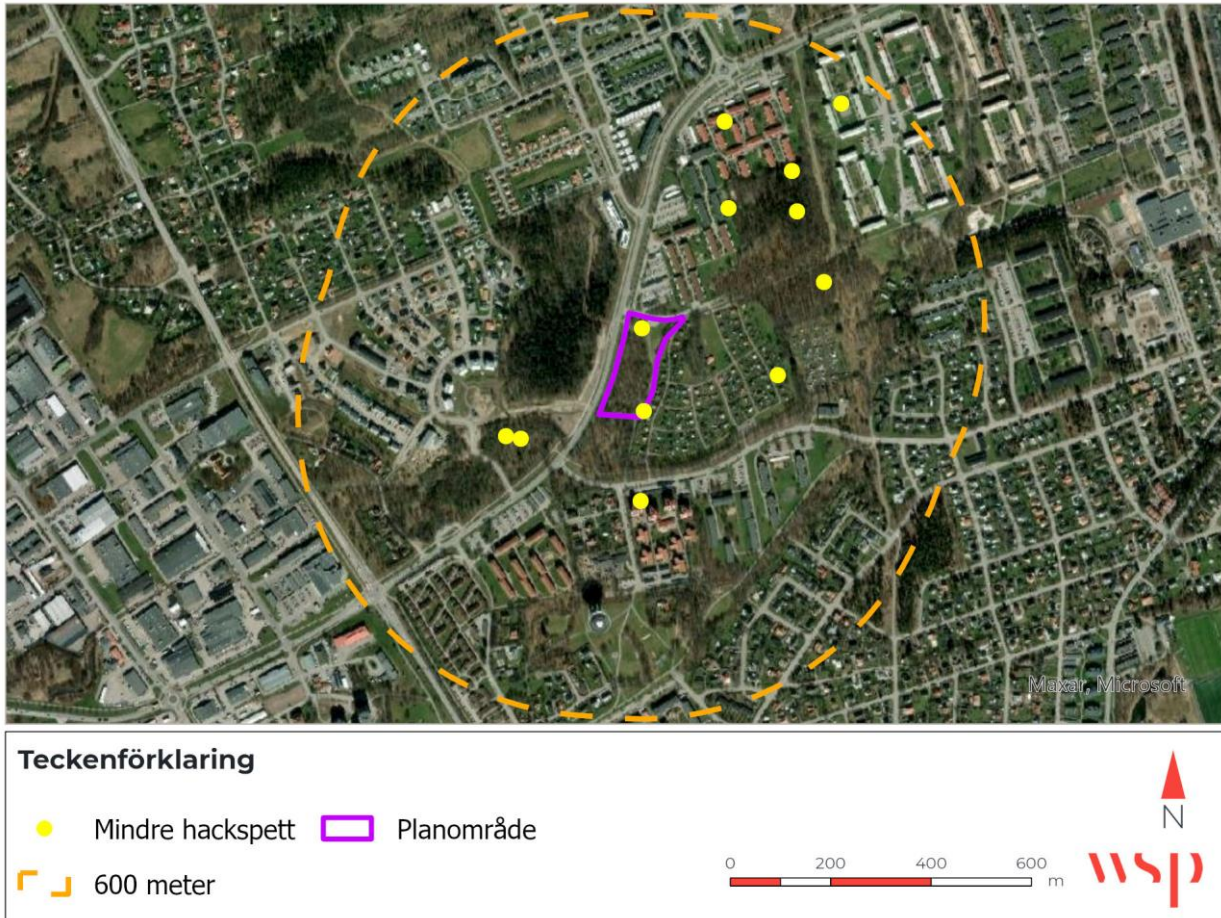

Bild 7. Spår efter födosökande hackspett på död asp.

Planområdets naturmiljö bedöms inte utgöra någon optimal miljö för mindre hackspett, men har vissa kvaliteter som arten behöver, som enstaka stående döda träd och döda grenar, viss förekomst av äldre grova lövträd (företrädesvis ekar) och ett varierat lövträdsbestånd. Ingen hackspettsart noterades vid fältbesöket.

Om mindre hackspett hade häckat inom planområdet (under flera säsonger) borde det rimligtvis ha funnits fler uthackade bohål i området. Men då döda träd, stubbar och grenar i stor utsträckning saknas är förutsättningarna att hitta lämpliga boträdd dåliga.

Däremot är det troligt att planområdet kan nyttjas av födosökande mindre hackspett. I figur 2 nedan ses de fyndplatser där mindre hackspett är rapporterad runt planområdet (mellan åren 2000-2024). Denna fyndbild visar att mindre hackspett förekommer inom ett större område runt planområdet, där flera av fynden är från koloniområdet som angränsar planområdet. Här finns flera lämpliga boträdd och sannolikt god tillgång på föda till följd av en rik förekomst av blommande och bärande buskar, träd och växter i koloniområdet vilket lockar insekter. Vidare finns lämpliga miljöer för arten t.ex. väster om Norrlidsvägen med ett högt inslag av sumpigare skog och rikare förekomst av t.ex. hassel, björk och al jämfört med planområdet som är mjuka trädslag lämpliga för att hacka ut bohål (undantaget de ytor som domineras av gran). Detta område utgör också ett större sammanhängande skogsområde.

Figur 2. Fyndplatser från Artportalen för mindre hackspett i anslutning till planområdet. (Utsökning gjordes 2024-02-19, mellan åren 2000-2024.)

Planförslaget innebär avverkning av en större del av skogen inom planområdet vilket innebär att arealen för födosök minskar. Dock kvarlämnas bland annat de äldre grova ekarna längs cykelvägen mot koloniområdet vilket både erbjuder goda födosökmöjligheter och på sikt förutsatt att döda grenar lämnas och även döende träd kvarlämnas i området kan erbjuda möjlighet som botråd.

Vidare kvarlämnas fortsättningen av skogsområdet som planområdet utgör en del av. Naturmiljön är något mer öppen, och lite mer ekdominerad här jämfört med planområdet. Det saknas i stor utsträckning döda eller döende träd här, men något fler äldre och grova träd förekommer. Detta område kommer fortsatt kunna nyttjas för födosök för arten. En avverkning av träd inom de utpekade delarna av planområdet bedöms inte heller försvåra eller bryta några viktiga spridningskorridorer för mindre hackspett.

Sammanfattningsvis bedöms planområdet sannolikt ingå i ett revir, men där varken bohål eller övernattningshål kunde noteras vid fältbesök och således bedöms mindre hackspett inte häcka här. Däremot är det sannolikt att planområdet nyttjas för födosök för arten. Planförslaget innebär en minskning av areal skogsmark för arten att födosöka i. Denna påverkan bedöms dock inte medföra att områdets kontinuerliga ekologiska funktion för mindre hackspett försämras i någon påtaglig omfattning.

Kalmar 2024-02-23

WSP Sverige AB

Göran Holm